

Brieven 1923-1932

Deze uitgave verschijnt als deel 43 van *Achter het Boek*, de reeks wetenschappelijke bronnenpublicaties van het Letterkundig Museum.

HENDRIK DE VRIES & J. SLAUERHOFF

Brieven 1923-1932

Bezorgd, ingeleid en van aantekeningen voorzien door
JAN VAN DER VEGT

Hilversum
Verloren
2015

Deze uitgave werd financieel mogelijk gemaakt door een subsidie van de Stichting Hendrik de Vries-Riek van der Zee te Groningen.

Op het omslag: (rechts) Hendrik de Vries, ca. 1935 (foto Steenmeyer; collectie Letterkundig Museum) en (links) J. Slauerhoff, jaren twintig (collectie Letterkundig Museum).

ISBN 978-90-8704-507-4

ISSN 0084-5892

© 2015 Letterkundig Museum, Den Haag en Jan van der Vegt (samenstelling en inleiding), en de rechthebbenden van de betreffende auteurs (brieven) & Uitgeverij Verloren
www.verloren.nl, www.letterkundigmuseum.nl

Achter het Boek

Redactie: Aad Meinderts en Salma Chen

Redactieadres: Prins Willem-Alexanderhof 5, 2595 BE Den Haag,
070-3339666, info@letterkundigmuseum.nl

Letterkundig
Museum

Omslagontwerp: Robert Koopman, Hilversum

Typografie: Rombus, Hilversum

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Inleiding	7
Brieven 1-49	43
Bijlage: Brieven in het Spaans	167
Verantwoording	173
Geraadpleegde literatuur en bronnen	177
Register	180

Inleiding

1

Hendrik de Vries (1896-1989), dichter en beeldend kunstenaar te Groningen, had een bijzondere reden om op 23 februari 1923 een briefje te schrijven aan J. Slauerhoff (1898-1936)¹ die te Amsterdam een studie in de medicijnen combineerde met het schrijven van gedichten en sinds maart 1921 publiceerde in *Het Getij*, het literaire tijdschrift waarin De Vries in het najaar van 1918 had gedebuteerd.

De Vries was archiefbeambte in de nederige rang van ‘schrijver’ en benutte vrije dagen soms voor bezoeken aan Amsterdam, waar hij in 1922 had gesproken met Herman van den Bergh, student in de rechten en als dichter-essayist een prominent medewerker aan *Het Getij*, voor wie hij grote bewondering had. Maar andere persoonlijke contacten had hij nauwelijks onder zijn literaire generatiegenoten. Hij correspondeerde sinds datzelfde jaar met Roel Houwink en H. Marsman, beiden eveneens aankomende juristen. Marsman, dichter en criticus, publiceerde niet in *Het Getij*; Houwink, prozaschrijver en criticus wel. De Vries had in 1922 hen beiden alsmede hun vriend Arthur Lehning in Zeist bezocht, maar Slauerhoff had hij in februari 1923, toen hij dat briefje schreef, nog niet ontmoet.

Slauerhoffs gedichten intrigeerden De Vries. Sommige stonden hem niet aan, andere bewonderde hij zeer. Om de poëzie van Slauerhoff keek hij uit naar de nieuwe nummers van *Het Getij*, maar na de aflevering van juni-juli 1922 had deze er niets meer in gepubliceerd. De Vries wist dat dit kwam door een scheuring die zich in de redactie van het tijdschrift had voorgedaan. Omdat hij toch graag weer iets van Slauerhoff wilde lezen, vroeg hij hem iets van zijn recente werk te sturen. Slauerhoff was op een soortgelijke wijze geboeid door de poëzie van De Vries en verklaarde per kerende post dat hij er ook al eens over had gedacht contact te zoeken. Hij zond 21 nieuwe gedichten mee.² Zo begon een correspondentie die tot medio 1935 moet hebben voortgeduurd en waarin veel meer brieven gewisseld zijn dan de 49 die ervan bewaard zijn gebleven, met als laatste Slauerhoffs brief van 10 februari 1932.

Na enkele maanden leidde de briefwisseling tot een ontmoeting waaruit een literaire vriendschap groeide die een van de merkwaardigste is uit het Interbellum. Vriendschappen spelen door de eeuwen heen een rol in de letteren, want

wederzijdse inspiratie en beoordeling hebben meer invloed dan het aanhangen van stromingen of literaire theorieën. In het Interbellum zijn er verscheidene voorbeelden van. Die tussen Menno ter Braak en E. du Perron is misschien de bekendste, maar van betekenis waren ook die tussen Marsman, Lehning en Houwink; tussen Slauerhoff, C.J. Kelk en Constant van Wessem; of tussen Slauerhoff en Du Perron, al was dit een vriendschap die op een bitter conflict uitliep. Evenals de vriendschap die uit een in 1940 hervatte briefwisseling tussen De Vries en Van Wessem groeide, was die tussen Slauerhoff en De Vries overwegend epistolair.

De Vries heeft de overhand in deze correspondentie, voor zover we die kennen. Bij de 49 brieven en kaarten die behouden zijn gebleven, zijn er slechts dertien van Slauerhoff, en een daarvan is een Ansichtkaart met alleen zijn naam erop. Slauerhoff is in zijn korte en onrustige leven veel brieven van vrienden kwijtgeraakt en dat er nog zoveel van De Vries in zijn nalatenschap zijn aange troffen, is een blijk van de waarde die hij eraan hechtte. De Vries heeft om verschillende redenen (waarover later) brieven van Slauerhoff vernietigd en de dertien die we nog hebben, lijken bij toeval hieraan ontkomen te zijn. Het is een ongelijke getalsverhouding en doordat in maar zes gevallen de brieven op elkaar aansluiten, is de overgeleverde correspondentie in de tweede helft bovendien nogal brokkelig.³ Daar komt bij dat de brieven van Slauerhoff meestal kort zijn, maar die van De Vries soms heel lang, vooral in het jaar 1923, waarin het zwaartepunt van de bewaard gebleven correspondentie ligt. De 23 brieven (slechts één van Slauerhoff) en de ene Ansichtkaart uit dat jaar vormen naar omvang gerekend meer dan de helft van wat behouden is.

Maar hoe storend het ontbreken van Slauerhoffs brieven in veel gevallen is, als De Vries expliciet reageert op meningen en vragen van zijn correspondent, is deze indirect wel aanwezig en geven de brieven toch een goed beeld van een vriendschap die een aanzienlijk verschil in levensstijl, karakter en opvattingen overbrugde. Ze gaan over deze verschillen, maar ook over persoonlijke problemen van De Vries. Zijn kennis van het Spaans leidde tot een curieuze uitwisseling van brieven in die taal, maar juist daarvan is heel weinig bewaard gebleven.

Het belang van deze briefwisseling is veelzijdig. De brieven van De Vries geven inzicht in de geest en de persoonlijkheid van een dichter die een unieke plaats innam onder zijn generatiegenoten. Dat laatste gold voor Slauerhoff ook, op een heel andere manier. De poëzie van beiden wortelde maar ten dele in een Nederlandse traditie. De Vries was, vooral geïnspireerd door Edgar Allan Poe, een dichter van nacht en droom, van de duistere zijde van de Romantiek. Die boeide ook Slauerhoff, beïnvloed als hij was door de *poètes maudits*, maar hem inspireerde ook het avontuur van piraten en andere zeevaarders uit ruimere eeuwen dan de onze.

De schaarse brieven die van hem zijn bewaard, laten hem van een sympathieke kant zien: meelevend en vol begrip voor de psychische kwellingen waaron-

der zijn mededichter leed. Van belang zijn de brieven ook om de wederzijdse kritische begeleiding van werk in wording, al moet het aandeel van Slauerhoff hierin grotendeels uit reacties van De Vries worden afgeleid. In hem had Slauerhoff een lezer die, zeer gevoelig voor poëtische zuiverheid, een sturende invloed op hem heeft gehad. Dit lokte tot tweemaal toe een (mislukte) poging tot poëtische samenwerking uit. De brieven hebben bovendien hun betekenis voor het literair-historische tijdsbeeld, want beide dichters speelden hun rol in een onrustige episode van de Nederlandse tijdschriftgeschiedenis, die begon met de scheuring in *Het Getij* die De Vries zo hoog zat dat hij in zijn eerste briefje met deze deur in huis viel.

De twee dichters, de medische student en de archiefbeambte, hadden een zeer verschillende achtergrond toen ze in 1923 per brief contact legden en elkaar al spoedig ontmoetten. Jan Jacob Slauerhoff was toen nog geen 24 jaar, studeerde sinds 1916 aan de Amsterdamse universiteit en was in 1922 voor het eerste deel van zijn artsexamen geslaagd.⁴

Op 14 september 1898 was hij, de op een na jongste van zeven kinderen, in Leeuwarden geboren waar zijn vader een stoffeerders- en behangerszaak had. Zijn moeder Cornelia Pronker kwam van Vlieland en stamde uit een zeemansfamilie. De Slauerhoffs hoorden bij de Nederlands Hervormde Kerk, en hingen de vrijzinnige richting aan. Jan Slauerhoff leed als kind aan astma en bracht daarom soms maanden op Vlieland door en ging er dan naar school. Hij ontwikkelde een hang naar de zee die, als ze niet in zijn genen zat, hem wel bij het veelvuldig verblijf op het eiland was aangewaaid en die versterkt werd door zijn lectuur. Hij was verzot op boeken over zeereizen en avonturen van scheepsjongens, en op de verhalen van Jules Verne waarin ook vele zeereizen worden gemaakt, zelfs onder water.

Op de hbs (hogere burgerschool) in Leeuwarden – dezelfde school waarop zijn generatiegenoot S. Vestdijk zat – kwam hij onder de bekoring van de poëzie en hij ging zelf gedichten schrijven. Twee Franse dichters werden zijn bewonderde voorbeelden: de Bretonse zeeman Tristan Corbière, met wie hij zich identificeerde, en Arthur Rimbaud die hij als ‘ontembre zwerver, burgerterger’ hoogachtte;⁵ met die woorden had hij Corbière ook kunnen prijzen.

Als student hield hij zich misschien wel intensiever met de dichtkunst bezig dan met de medicijnen. Hij ging publiceren in het studentenblad *Propria Cures* en verzen die waren ingegeven door sympathie voor de communistische revolutie in Rusland, werden in 1919 geplaatst in *De Nieuwe Tijd*, het revolutionair-socialistische tijdschrift waarvan Henriëtte Roland Holst redacteur was.⁶ Maar hij was te eigenzinnig om communist te zijn. Hij had geen meegaand karakter, kon nors en afwerend optreden en was ongemakkelijk wanneer hij valse pretenties constateerde. Als student liep hij uit de pas en provoceerde zijn docenten, maar hij was hartelijk in de omgang met zeer verschillende vrienden. Hij

had de naam slordig te zijn, en wás dat ook in zaken die hij van weinig belang achtte, zoals kleding of spelling en interpunctie in brieven en handschriften. Maar hij was het niet in zijn contacten met vrienden en (later) patiënten, en evenmin in de samenstelling van zijn bundels.

In 1920 verloofde Slauerhoff zich met de studente Nederlands Truus de Ruyter, maar aan dat engagement kwam in de zomer van 1922 een einde toen hij toch niet bereid bleek haar trouw en zekerheid te beloven. Zij had het kunnen verwachten, want zijn voorliefde voor ‘ontembre zwervers’ als Corbière en Rimbaud was meer dan een literaire voorkeur. Hij wilde zelf zo’n zwervende dichter zijn. Na zijn examen reisde hij alvast met een klein vrachtschip langs Franse en Spaanse havens naar het Portugese Porto.

Slauerhoff had in Amsterdam contacten met leeftijdgenoten die net als hij aan het begin van hun literaire carrière stonden, Marsman en Houwink, Van den Bergh, Kelk en de wat oudere Van Wessem. Van den Bergh was evenals Van Wessem redacteur van *Het Getij*. Op 7 juli 1922 slaagde Slauerhoff voor zijn semi-artsexamen en op het feest waren ook Van Wessem en Kelk aanwezig, de vrienden die hij in de kring om *Het Getij* heen had leren kennen.

Hendrik de Vries was uit heel ander hout gesneden.⁷ Geboren op 17 augustus 1896 was hij twee jaar ouder dan Slauerhoff en hij woonde, toen hij in februari 1923 zijn eerste briefje aan hem schreef, nog bij zijn ouders Wobbe de Vries en Frouwktje Opten en twee broers (beiden ongehuwd net als hij) in een krappe woning aan de Anna Paulownastraat in Groningen. Ruimte om een eigen werkkamer in te richten voor zijn artistieke en literaire arbeid, had hij er niet. Vader De Vries, afkomstig uit een Groningse boerenfamilie, was toen nog leraar Nederlands aan het Stedelijk Gymnasium in Groningen. Hij was een taalkundige, gepromoveerd op dialectonderzoek. Acht jaar eerder, in december 1915, had hij langdurig ziekteverlof gekregen wegens nerveuze klachten en een depressieve inzinking. In de loop van 1923 werd hij definitief afgekeurd en kon hij met pensioen gaan. Die klachten hingen samen met een erfelijke aanleg voor psychische problemen, en bovendien met de conditie van zijn vrouw, die leed aan een zware vorm van manische depressiviteit (tegenwoordig bipolaire stoornis genoemd) en meer dan eens wegens zelfmoordgevaar opgenomen moest worden. Wobbe de Vries ging hier diep onder gebukt. De psychische kwalen van beide ouders, die elkaars volle neef en nicht waren, legden een zware druk op dit gezin.

Voor rekenen had Hendrik geen aanleg en voor leervakken geen hoofd. Hij kwam daardoor slecht mee op de lagere school. Maar al vroeg had hij een diepe interesse voor wat zijn vader wist te vertellen over de natuur en de kosmos. Met zijn broertjes vereerde hij hem als een alwetende wijze. Een boek als *Flammarions De wereld voor de schepping van den mensch*, dat vol stond met gravures van prehistorisch leven, fascineerde Hendrik, en de verhalen van Jules Verne, waar-

in veel aardrijkskundige en natuurhistorische kennis was verwerkt, deden dat niet minder. Hij verdiepte zich in de paleontologie en tekende uitgestorven levensvormen na, grillige reuzenplanten, dinosaurussen en oerzoogdieren.

Op de hbs werd duidelijk dat zijn onbegrip voor wiskunde en zijn onvermogen de zakelijke feiten van leervakken te onthouden het volgen van middelbaar onderwijs onmogelijk maakten. Er stond een merkwaardig geheugen tegenover voor rijmende en metrische poëzie. Hij was als kind Vondel en Bilderdijk gaan lezen en onthield wat hij las. In 1912 ging hij van school, na twee jaar in de eerste klas en twee maanden in de tweede. Hij heeft daarna nooit meer een opleiding gevolgd, maar bracht zichzelf met vaders hulp Engels bij om de gedichten van Poe te kunnen lezen, en die van Shelley en Swinburne. Om de verzen die sinds zijn kinderjaren onstuimig in hem opkwamen te beheersen, bestudeerde hij de leer der poëtica en hij ontwikkelde zich tot een dichter voor wie de strenge toepassing van maat en rijm een magische betekenis kreeg. Daarnaast bekwaamde hij zich als autodidact in de schilderkunst, omdat hij hoopte van die kunst zijn beroep te maken.

Een godsdienstige opvoeding werd niet Hendriks deel. Zijn vader had zich al jong losgemaakt van het bevindelijke calvinisme van zijn boerenfamilie, die een verstikkend zondebesef cultiveerde. Wobbe de Vries was een agnost geworden. Hendriks moeder was aangesloten bij de Remonstrantse Broederschap in Groningen, een vrijzinnig en ondogmatisch protestants kerkgenootschap, waarvan Hendrik uit vrije wil de diensten bezocht. Religieuze gevoelens, een Godsbesef dat even emotioneel als rationeel was, kende hij vanaf zijn kinderjaren.⁸ Het was bij hem een christendom zonder Christus. Zijn Godsbeeld was strikt monotheïstisch, zonder een verlosser en gespeend van zondebesef, maar met een noodzakelijk geachte schepper van het heelal, een persoonlijke godheid die hij vereerde in de lofzangen die hij omstreeks 1915 begon te schrijven en in 1923 bundelde. Hij droomde ervan dat ze in heel Nederland succes zouden hebben in de liturgie van een 'nieuwe kerk', waarvoor hij de geesten rijp wilde maken.

Zoals Slauerhoff al vroeg een verlangen naar de zee ontwikkelde, zo raakte De Vries als kind gefascineerd door alles wat Spaans was: de muziek die hem voorgespeeld werd, afbeeldingen die hij zag van dans en stierengevecht, de taal die hij liever wilde leren dan Frans. Met het oog op voorgenomen reizen naar Spanje was hij in 1923 volop bezig zich door zelfstudie het Spaans eigen te maken. Hij had toen nog geen voet buiten de Nederlandse grenzen gezet. Een zeevaarder zat er niet in hem, maar de luchtvaart trok hem sterk aan. Kort na de Eerste Wereldoorlog probeerden werkloos geworden Duitse oorlogsvliegers in het noorden van Nederland geld op te halen als stuntvliegers. Wie het durfde, mocht als passagier mee. De Vries deed niets liever en het gedicht 'Vliegtocht' (in *Het Getij* van mei-juni 1921) geeft een expressionistisch verslag van zo'n vlucht boven de stad Groningen.

De extreme stemmingswisselingen die bij de manische depressiviteit van Frouwktje de Vries hoorden, openbaarden zich eveneens bij haar zoon Hendrik. Ook hij was *touched with fire*, zoals de dichter Stephen Spender het noemde.⁹ Hij wist, zoals meer schrijvers en kunstenaars met die aandoening, de manische symptomen ervan in te zetten als stimulansen voor zijn creativiteit. Sterker nog, hij 'kneedde', zoals hij het in brief 4 noemt, het depressieve 'om' in manische energie. Beïnvloed door verhalen van Poe en verwante schrijvers gaf hij zich in fasen van ongecontroleerde opwinding over aan fantasmagorische verbeeldingen, die hij in tekeningen vorm gaf en in het epische dichtwerk *Het gat in Mars en het Milagrat. Een strijd van de verste toekomst*. Maat en rijm konden de heftige passies van zijn creativiteit niet zo beteugelen dat hij in dit werk niet in wartaal verviel.

Aan zijn carrière als kunstschilder, waarvoor zijn vader toestemming had gegeven, kwam tot zijn bittere spijt een einde toen zijn moeder na een lange periode van psychiatrische verpleging weer thuiskwam en door de beroepskeuze van haar middelste zoon in een nieuwe crisis dreigde te vervallen. Zelf had ze in haar jeugd van een carrière aan het toneel moeten afzien. Hendrik zag op zijn beurt af van een artistieke loopbaan en kreeg in 1918 op het Groninger Gemeentearchief een aanstelling als de enige medewerker van de archivaris, in een lage rang en met weinig vooruitzicht op promotie, gezien zijn gebrekkelijke opleiding. Hij bleef bij zijn ouders wonen, vervuld van wrok over wat zijn moeder in haar psychische verwarring had bewerkstelligd. Wel probeerde hij zo goed en zo kwaad als het ging, het tekenen en schilderen thuis voort te zetten naast zijn literaire werk.

Vanzelfsprekend wilde hij zijn gedichten publiceren. Hij had *Het gat in Mars* in 1916 laten drukken van geld dat enkele schilderijen hem hadden opgebracht, maar dat was nauwelijks verspreid. Hij stuurde ander werk naar de literaire tijdschriften die hij las in de Openbare Leeszaal van Groningen, ook naar het nieuwe blad *Het Getij*. Hij kreeg al zijn verzen terug tot er in 1918 bericht kwam dat *Het Getij* een inzending van vijf gedichten had aanvaard. In het nummer van oktober 1918 deed Hendrik de Vries met drie daarvan zijn intrede in de Nederlandse letteren. De overige twee werden in het novembernummer geplaatst.¹⁰ Het waren contrasterende gedichten. Naast beelden van verwoesting in de raadselachtige wereld van 'Zalgim', naast 'Binnenruimte' met werkers in deprimerend zinloze arbeid zijn er twee verzen over jonge vrouwen, gevangen in een droom van dans en dood.

Het Getij werd voor De Vries het tijdschrift dat zijn isolement in Groningen doorbrak. Hij had daar wel vrienden onder aankomende schilders, hij kende er een enkele letterkundige, maar hij beseftte dat het literaire leven zich vooral in Holland afspeelde, Amsterdam met name. Nu hij daar was geaccepteerd, hoorde hij er voortaan bij. En hij versterkte in de volgende jaren zijn positie binnen de jongste dichtersgeneratie met de publicatie van twee kleine bundels: *De*

nacht in 1920 en *Vlamrood* in 1922. Het waren uitgaven die hij moest bekostigen door een aanzienlijk deel van de oplage zelf af te nemen, maar hierdoor was hij in het begin van 1923 verder in zijn literaire carrière dan Slauerhoff. Die werkte nog aan de samenstelling van zijn debuutbundel *Archipel*, die later in dat jaar zou verschijnen.

Als De Vries de scheuring die zich in *Het Getij* heeft voorgedaan in zijn eerste brief ‘noodlottig’ noemt, kiest hij het juiste adjectief, want de merkwaardige geschiedenis van dit tijdschrift maakte haar onvermijdelijk.¹¹ *Het Getij* verscheen in 1916 als uitgave van een vrijzinnig-protestants georiënteerde Kring voor Letterkunde te Amsterdam. De hoofdfiguur was redactiesecretaris Ernst Groenevelt. Van zijn mederedacteuren in het eerste jaar is de dichter Willem de Mérode de enige wiens naam in de letteren stand heeft gehouden. De inleiding in het eerste nummer plaatste als ideaal het bevorderen van ‘innerlijke beschaving’ voorop, met als tweede doel het wekken van belangstelling voor kunst en letteren bij jongeren. Groenevelt, die een baan had als rentmeester op een landgoed bij Steenwijk, had verder strekkende literaire plannen met het tijdschrift. Er was destijds naast gevestigde bladen als *De Gids*, *De Nieuwe Gids*, *De Beweging* of *Groot Nederland* behoefte aan een podium voor de nieuwe schrijversgeneratie. Groenevelt schreef gedichten maar had weinig talent meegekregen en zelfkritiek was niet zijn sterkste kant. Zijn vermogen om over het werk van anderen te oordelen was dat evenmin. Gecombineerd met zijn ambities werd dit de kiem voor latere problemen.

Veelbelovend waren de eerste afleveringen van *Het Getij* dan ook niet. Toch stuurde de 25-jarige Constant van Wessem, die om den brode in verschillende bladen kritieken en recensies schreef, maar ook voor zijn creatieve werk een publicatiemogelijkheid zocht, een kort toneelfragment in. Het werd in het vierde nummer geplaatst.¹² Hij schreef ook prozagedichten, een genre dat in de Franse literatuur aanzien had. Groenevelt hoopte dat zulke schrijvers van buiten de Kring voor Letterkunde met hun internationale oriëntatie het blad meer prestige zouden geven en daarom betrok hij Van Wessem meteen bij het redactiewerk. Deze zorgde ervoor dat het gedicht ‘Bel canto’ van zijn vriend Van den Bergh in nummer 6 kwam te staan, na een prozagedicht van hemzelf (‘De sier der deernen in den lentenacht’).

In de tweede jaargang vernieuwde Groenevelt de redactie drastisch. Zijn vier mederedacteuren verdwenen en werden vervangen door Van Wessem, naast twee geldschieters die hun redacteurschap als tegenprestatie hadden opgeëist. Er werd een uitgever gevonden en Groenevelt verzekerde zijn positie tegenover eventuele usurpatoren door zich per contract tot ‘eigenaar’ van *Het Getij* te verklaren.

Van den Bergh begon in het januarinummer van de tweede jaargang een reeks ‘Studiën’ te publiceren, waarvan de eerste was getiteld: ‘Over de vraag of

er sprake is van een volstrekt nieuwe richting in onze letterkunde.' Dat was niet zo, vond hij, maar er was wel een nieuwe dichtkunst opgestaan die zich afzette tegen de eenzijdige verheerlijking van het woord door de Tachtigers. Hierin herkende De Vries zijn eigen mening. Hij hield al niet van Kloos en diens esthetica van het 'allerindividueelste', en dat Van den Bergh *Het Getij* in zijn 'Studiën' een gezicht gaf zonder het de dogmatiek van een literaire richting op te dringen, beviel hem nog beter. Vooral doordat Van den Bergh in 1918 in de redactie kwam, ontplooidde *Het Getij* zich tot een tijdschrift waarin het brave ethische ideaal dat bij de oprichting voorop stond, naar de achtergrond verschoof. De kwaliteit van de bijdragen was niet altijd even hoog en veel verzen van Groenevelt staken pijnlijk af tegen die van dichters die Van Wessem aantrok, maar het blad kreeg enig prestige met publicaties van Van den Bergh, Theo van Doesburg (als essayist), Houwink, Kelk (die er in 1918 als zeventienjarige in debuteerde), Mathias Kemp, M. Nijhoff en Van Wessem (wiens creatieve werk verder onder het pseudoniem Frederik Chasalle verscheen).

Dat Hendrik de Vries en J. Slauerhoff in respectievelijk 1918 en 1921 aan de lijst van medewerkers werden toegevoegd, was niet aan Groenevelt te danken. Het was Van Wessem die het bijzondere onderkende in de gedichten van De Vries, en het was Van den Bergh die Slauerhoff had binnengehaald. Zo groeide er rondom het blad een kring van nieuwe talenten, door vriendschappen verbonden. Daar bleef Groenevelt buiten staan.

In de literaire actualiteit kreeg *Het Getij* weinig invloed. Het blad ging gebukt onder grote onrust in redactiesamenstelling en exploitatie. Met ingang van de vijfde jaargang werden de Erven H. van Munster & Zoon de uitgevers, bij wie Groenevelt inmiddels in dienst was getreden. Halverwege de zesde jaargang (1921) stapte Van den Bergh uit de redactie, om zijn diepe afkeer van Groenevelts poëtische bijdragen en diens kritische onvermogen. Groenevelt en Van Wessem gingen samen verder, maar Van den Bergh bleef nog wel publiceren in *Het Getij*.

En toen brak halverwege 1922 het conflict uit dat al langer sluimerde. Tussen Groenevelt met zijn religieus getinte ideeën en Van Wessem, naar een ironische melancholie geneigd, bestond heel weinig overeenstemming in visie. Dat botsde toen Van Wessem twee bijdragen wilde opnemen die zeer tegen de zin van Groenevelt waren. Van den Bergh had een negatieve recensie geschreven over de nieuwste dichtbundel van De Mérode, en Van Wessem had samen met Kelk en E. Vergé een fragment vertaald uit *Ubu roi*, een baldadige, scabreuze klucht die de burgerlijke conventies onderuit haalde, in 1888 geschreven door de vijftienjarige Alfred Jarry. Zo'n werk stond haaks op het streven naar 'innerlijke beschaving'. Maar Van Wessem hield voet bij stuk en de twee bijdragen werden geplaatst in het dubbelnummer van mei-juni 1922.¹³ Van Wessem, die de drijvende kracht van het blad was geworden, zag geen mogelijkheid verder samen te werken met Groenevelt en hij vroeg hem af te zien van zijn redacteurschap.